STORIES FROM THE INTERWAR CALENDARS

Antonina Silvia FRANDEŞ (ANDONE)
"Petru Maior" University of Tîrgu Mureş

Abstract: The inter-war press intensely debated the problem of reading among peasants.Some thought peasants simply didn't like reading, while others considered that the phenomenon of illiteracy was caused by the lack of so called "popular books". Another problem was that many books were written in a too high level of language for the peasants to understand. That's why the calendars fought constantly to offer people in the country a large variety of reading materials, appropriate for their cultural level.
Stories were the most popular and two of the writers who published stories in calendars were: Ion Agârbiceanu and Alexandru Lupuleanu Melin.

Keywords : stories, calendars, peasants, reading, morality.

Calendarul gazetei *Foaia noastră* pe anul 1943 dezbate într-un articol intitulat „Culturalizarea satelor" problema lecturii în rândul sătenilor. Autorul respinge vehement falsa prejudecată potrivit căreia ţăranilor nu le place să citească, fenomenul redus al alfabetizării ţărănimii fiind pus pe seama lipsei „cărţilor poporale". Sintagma face referire la cărţi potrivite înţelegerii omului de la ţară, izvorâte din universul său şi adaptate orizontului său cultural.

Regretul exprimat aici de Gheorghe Subu, redactor la *Foaia noastră,* arată o stare de fapt a spaţiului cultural rural: „Cărţile apărute până acum pentru luminarea poporului sunt prea puţine pentru a umple marele gol ce se simte la sate, iar o bună parte din aceste cărţi fiind scrise într-o limbă înaltă, nu pot fi înţelese de săteni."[1]

La rândul său Gheorghe Dăncuş, redactorul cultural al ziarului *Tribuna Ardealului,* vorbeşte despre eforturile redactorilor publicaţiilor laice şi religioase pentru emanciparea culturală a ţărănimii: „ Prin toate acestea şi prin tot ce se poate face, se urmăreşte să se dea hrană sufletească maselor noastre populare şi tineretului: în vederea păstrării, întăririi şi înălţării fiinţei noastre etnice."[2]

Aceste deziderate au fost puse în practică prin publicarea anuală a unui număr impresionant de calendare religioase sau laice în perioada interbelică, în spaţiul transilvan.

Calendarul poate fi considerat ca „un vechiu prieten al poporului român" [3], menit să-l însoţească de-a lungul unui an calendaristic în toate împrejurările vieţii sale: la şezători, în zilele de sărbătoare, în lungile seri de iarnă sau în momentele de boală. Acest ultim aspect l-am descoperit în cercetările întreprinse – un cântăreţ bisericesc a notat faptul că a citit calendarul respectiv cât timp a fost bolnav.

[1] Gheorghe Subu, *Culturalizarea satelor* în *Calendarul gazetei Foaia noastră pe anul 1943,*Timişoara, p.129
[2] Gheorghe Dăncuş, *Sufletul nostru* în *Calendarul ziarului Tribuna Ardealului pe anul 1942,* Cluj Napoca, p.67
[3] Nicolae Comşa, *Din Istoria Calendarului* în *Calendarul dela Blaj pe anul 1947,*Tipografia gazetei „Unirea Poporului", Blaj, p.43

BDD-A22243 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:56:13 UTC)

Calendarele erau adevărate „tolbe cu poveşti”, ţăranii putând găsi în ele poveşti de factură populară, inspirate din istorie ori povestiri religios-morale, specii literare savurate de toate vârstele datorită particularităţilor de exprimare (impresia de comunicare directă cu cititorul/ascultătorul), întâmplărilor şi personajelor ancorate în universul familiar al satului.

Prin intermediul poveştilor, cei bătrâni transmiteau celor tineri învăţămintele şi înţelepciunea, trecutul comunităţii devenind trecutul individului, servind, astfel, la creşterea coeziunii de grup. La nivel micro - al familiei de origine, ascultând poveşti , individul intra in contact cu acea bucată de timp care-l separa de existenţa uniformă şi simbiotică, accedând la cea dominată de conştienţa de sine.[4]

Prin poveşti simple, batrânii le comunicau tinerilor mesaje despre valorile morale, despre reguli de conduită şi despre consecinţele nefaste dacă acestea nu sunt respectate. De-a lungul generaţiilor, poveştile modelau comportamente, idei şi credinţe.

Calendarele preiau deseori din opera lui Ion Agârbiceanu, autor aplecat spre lumea celor mulţi şi neînsemnaţi, sondând în scrierile sale profunzimile sufletului ţărănesc.

Ion Agârbiceanu este un model al scrisului românesc care şi-a pus întreaga creaţie sub semnul moralei, dar această morală nu trebuie văzută ca un obiectiv în sine, gol şi abstract, ci „îmbrăcat” în personaje şi trăiri, emoţii şi prăbuşiri umane care să-i slujească. Morala a fost un fel de fir conducător, un fir al Ariadnei la capătul căruia se afla ieşirea în lumină, acea lumen mundi care articulează şi structurează. Omul în afara credinţei şi a moralei călătoreşte pe drumuri lăturalnice, şi aceste două dominante îl înstăpânesc, îl centrează, îl orânduiesc în echilbru cu sine şi cu lumea care îl conţine. Nu întâmplător mitul eternei reîntoarceri, întoarcerea fiului risipitor, şi nu numai, propun o împăcare de profunzime, o recalibrare interioară. Iniţierea autentică nu înseamnă numai plecarea ci şi reîntoarcerea şi această reîntoarcere poate fi mai ofertantă din punct de vedere al formării decât cealaltă.

În povestirea *Rătăcire*[5] autorul este direct implicat, apărând sub masca unui personaj– Bădica Vasilie. Atmosfera evocată , o seară de vară sub nuc, precedată de o zi dogoritoare de muncă, constituie cadru ideal pentru înfiripparea unui dialog profund , filosofic şi religios. Personajele povestirii, doi bărbaţi înaintaţi în vârstă, Vasilie şi Ilarie, sunt formaţi în spiritualitatea creştină. Întrebările ce-l frământă pe Ilarie sunt de fapt întrebările care ar putea să şi le pună orice creştin preocupat de soarta lumii. Discuţia se concentreză în jurul Apocalipsei, subiect delicat chiar şi pentru cercurile elevate. Protagoniştii vădesc solide cunoştinţe teologice : “cunosc mult din Biblie şi ştiu Evangheliile de Duminecă pe dinafară”[6] dar au şi o viaţă religioasă practică: “gata la rugăciune şi la mătanie, la post, la toate cele rânduite de biserică”[7]. Ilarie este cel care îşi asumă titlul de eretic din cauza necredinţei în metamorfoza aceestei lumi, atunci când Dumnezeu va rândui sfârşitul. Necredinţa sa nu este un act de rebeliune, de nesupunere, ci mai degrabă o consecinţă a unei credinţe nestrămutate în veşnicia şi măreţia acestei lumi. În viziunea sa, omul nu poate percepe frumuseţea lumii acesteia din pricina păcatului originar, “din neputinţa trupului muritor”, fapt ce dovedeşte

[4] http://www.psihologiaonline.ro/conferinte/353-scurta-istorie-a-povestilor.html, accesat în data de 24.07.2015, ora 11,15.
[5] *Calendarul Foaia noastră pe anul 1935*, Tipografia Naţională S.A.Cluj, p.51.
[6] Idem, p.52
[7] Idem, p.52

BDD-A22243 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:56:13 UTC)

consistenţa sistemului său filosofico-religios. În mentalitatea sa ţărănească, raiul, lumea perfectă postapocaliptică pregătită de Dumnezeu pentru omenire, nu se putea desprinde de tiparele originare, de opera divină primordială, dar nici de rostul vieţii satului, care, izbăvită de "imperfecţiuni", putea fi o lume ideală: „Dar eu chiar raiul lui Dumnezeu nu mi-l pot închipui fără lumea asta. Şi cred că raiul va fi tot aici, dar noi vom purta trupuri nemuritoare. Aşa că vom putea cosi toată ziua şi seara vom fi tot aşa de sprinteni ca şi dimineaţa. Boala şi bătrâneţea nu ne vor mai amorţi mădularele, şi noi vom putea munci din zori şi până seara. Poate fi mai mare fericire decât să poţi munci în lumea lui Dumnezeu şi să te minunezi cu ochiul şi simţirea vecinic tânără de lucrurile mânilor lui?"[8] Este frapantă apropierea de imaginea zugravită de Alecsandri în poezia „Plugurile: „Sfântă muncă de la ţară, izvor sacru de rodire,/Tu legi omul cu pământul în o dulce înfrăţire!"[9]

Deşi scriitorul narează din perspectiva Bădicului Vasilie, fire oarecum detaşată de filosofia teologică, care acceptă adevărurile de credinţă fără a le pune la îndoială, convingerile şi atitudinea faţă de creaţiile lui Dumnezeu sunt întocmai ale celuilalt personaj, Ilarie. Esenţa întregii povestiri este de fapt filonul principal al gândirii religioase agârbiciene, şi anume, abordarea învăţăturilor Evangheliei dintr-o perspectivă umană. Omul şi natura sunt văzute într-o unitate indestructibilă, descoperirea lui Dumnezeu venind din contemplarea frumuseţilor naturii şi a armoniei universale.

Finalul povestirii afirmă cu şi mai multă tărie crezul vieţii lui Ion Agârbiceanu, prin vocea lui Ilarie : „Dacă n'ar fi boala, suferinţele şi moartea, lumea ar fi raiul. Şi nu cred ca Dumnezeu să o nimicească! Cine ştie ce înţeles au unele învăţături din scriptură! Dar adevărul ni-l spune inima."[10] Personajul simte că inima sa, sufletul său curat, legat cu atâta sinceritate de Creator şi de creaţiile sale, nu putea greşi sau minţi, deşi, la începutul conversaţiei, îndoiala îi încolţise în minte, şi-i era teamă să nu rătăcească calea din pricina necredinţei în Apocalipsă. Bădica Vasilie la rândul său este transfigurat de dragostea pentru lume şi viaţă a lui Ilarie, încât, cititorul, ajunge firesc la concluzia că viaţa trebuie slăvită, iar „în Evanghelie nu-i decât lumină şi optimism".

În povestirea „Solomon împărat", publicată în *Calendarul dela Blaj pe anul 1931*,Ion Agârbiceanu valorifică câteva elemente preluate din poveştile populare (plasarea acţiunii în timpuri imemoriale, predilecţia pentru limbajul popular), dar şi din scrierile biblice (numele protagonistului - Solomon).

Titlul sugerează cititorului ideea unei povestiri, avându-l ca erou pe adevăratul împărat Solomon. Însă, pe parcurs, lucrurile capătă contur, personajul se construieşte treptat, prin puterea de evocare a celor care-l cunoşteau şi-l admirau. Deşi comparat cu regele Solomon cel înţelept, Solomon cel nou, pare a fi uimit întreaga suflare prin calităţi „mai mari" decât ale celebrului conducător evreu: „dulceaţa cuvintelor" şi „isteţimea lui cea fără pereche". Acestea erau armele prin care Solomon izbândise.Orgoliile o dată adormite prin dulcea otravă a linguşelii, omenirea acţiona parcă sub puterea unei vrăji: „În sat, şi-l smulgeau dela o portiţă

[8] Idem, p.53
[9] Vasile Alecsandri, *Plugurile* în *Poezii*, Editura Ion Creangă, Bucureşti, 1985, p.108.
[10] Idem,p.54

BDD-A22243 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:56:13 UTC)

la alta.După ce-i merse vestea, şi-l smulgeau satele şi oraşele unele dela altele."[11] Lucrurile luară o atât de mare amploare încât însuşi împăratul fu pus în dificultate: nu se putu hotărî ce funcţie să-i dea lui Solomon, pentru a mulţumi toată lumea.

Împăratul, împovărat de ani, muri într-o bună zi iar poporul, încă delirând, îl proclamă împărat pe Solomon. În zadar a ridicat vocea un bătrân sfetnic, amăgirea întunecase minţile tuturor.

Ţara era în sărbătoare şi se derulau serbările specifice încoronării.Forfota neobişnuită îl determină şi pe moş Nechifor, pădurarul, în vârstă de o sută de ani, retras în pădure, să asiste la încoronare. De la lumânarea sa aprinsă, noul împărat, se mistui într-o clipă, spre uimirea tuturor: „ n'a mai rămas decât o grămejoară de sperlă, ca şi când ar fi ars un snop de pae." Mulţimea era în agonie şi nu putea accepta ceea ce se întâmpla. Unii l-au şi santificat pe Solomon, crezând că dispăruse prin propria-i putere, pentru a apărea din pe tron.Doar bătrânul sfetnic acceptă realitatea, rostită cu atâta naturaleţe de dreptul Nichifor: „A fost o păpuşe de pae. Cum de n'aţi băgat de seamă?"

Prin acest final neaşteptat, scriitorul îşi atinge scopul, şi anume, răsturnarea idolului clădit pe deşertăciuni. Povestirea este un prilej de meditaţie asupra amăgirilor efemere sau asupra falselor valori.

O altă povestire agârbiceană aduce în prim plan potretul preotului- patriot – „Părintele Damian".[12] Contextul istoric pune în valoare faţa bisericească din satul Dumbrăveni (zonă cunoscută autorului, întrucât a slujit în perioada 1910-1916 în parohia greco-catolică Orlat, Sibiu). Este vorba despre perioada premergătoare Marii Uniri, când cei aleşi, cei cu mai multă „învăţătură şi neîncetată cetanie în cărţile cele sfinte şi în cărţile neamului"[13] au putut profeţi sau vedea cu ochii minţii „venirea României", mântuirea românilor ardeleni.

Gândul acesta, al înfăptuirii României Mari, reprezenta pentru toţi cei cu inima română, îndeosebi pentru cei vârstnici, un fel de elixir al tinereţii, un vis împlinit care avea să dea o nouă viaţă, chiar şi celor cu tâmplele ninse. Dintre toţi, părintele Damian, trăia momentul cu anticipaţie, intens, transfigurat : „Mulţi bătrâni au întinerit în Dumbrăveni după venirea României....dar nici unul n'a înverzit ca părintele Damian.Şi la stat şi la purtat se schimbase într'un om la puterea vârstei, deşi număra şaptezeci de toamne.Glasul lui răsuna acum în biserică mai limpede şi mai plin de cântec dulce decât în vremile cele bune ale tinereţii celei dintâi.Şi ţinea nişte cazanii înflăcărate, de-mi pare că aşa nu va mai putea cuvânta decât arhanghelul la capătul veacurilor,vestind venirea Domnului în strălucire."[14] Starea aceasta de graţie îl metamorfozase deplin, aşa precum ar fi făcut-o doar vederea feţei lui Dumnezeu: părea un duh, înconjurat de lumină, emanând „o bucurie aşa de neîmblânzită" încât, pentru toţi cei din jur, era limpede că astfel de lucruri nu puteau veni decât de la Dumnezeu, erau de esenţă spirituală: „ El se putea bucura mai mult decât noi pentru că simţea mai adânc, avea sufletul mai larg...Şi de aceea cred eu că dintre toţi bătrânii satului nici unul

[11] Ion Agârbiceanu, *Solomon împărat* în *Calendarul dela Blaj pe anul 1931*,Tipografia gazetei „Unirea Poporului", Blaj, p.67

[12] idem, *Părintele Damian* în *Calendarul dela Blaj pe anul 1925*,Tipografia gazetei „Unirea Poporului", Blaj, pp.77-80.

[13] Ibidem, p.77

[14] Ibidem,p.77

BDD-A22243 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:56:13 UTC)

n'a putut întineri ca părintele Damian. Căci, totdeauna, puterea cea frumoasă nu va eşi nici din braţul tare, nici din piciorul iute, ci din suflet."[15]

Animat de aceste sentimente, dar şi în spirit creştinesc, părintele îşi puse casa, masa şi tot ce avea, la dispoziţia armatei române. Făcea toate acestea cu multă bucurie, asumându-şi consecinţele cu seninătate. Pentru că manifestările sale deschise în vremuri tulburi, într-un climat de nesiguranţă politică, erau un risc asumat. Actele sale de patriotism au fost răsplătite cu mult respect din partea armatei române, dar s-au scontat şi cu zile negre, căci părintele a fost arestat, anchetat, şi în cele din urmă încarcerat în ţara ungurească.

În sufletul său bucuria se amesteca cu durerea; nu era atât de afectat de propria-i soartă cât de a celorlaţi, care vor rămâne în urma sa: „În seara despărţirii am stat mult de vorbă cu sfinţia sa şi el ne prorocia ca un proroc şi suferinţele ce vor urma şi biruinţa de la sfârşit.Şi-i curgeau lacrimile neogoite cînd vorbea de batjocurile şi pedepsele ce vor veni, şi strălucea iar ca un arhanghel când pomenea de biruinţă.

Ce săbii ascuţite treceau prin inima lui!

Şi atunci mi-am zis eu mai întâi că nu-i lucru uşor a fi domn, să-ţi adânceşti sufletul cu învăţătura şi cetania încât să încapă în el durerile multora."[16]

A murit departe de casă cu gândul la ziua cea mare.Sufletul său rămăsese treaz, dar trupul, îmbătrânit şi slăbit din cauza detenţiei, nu a vrut „să mai slujească".

Sufletul ţăranului cititor nu putea rămâne insensibil în faţa unor pagini vibrânde de dragostea pentru neam şi ţară.Cu siguranţă chipul părintelui Damian a rămas întipărit în memoria lui ca un reper spiritual, ca un model de adevărat creştin şi adevărat român.

Următoarea povestire poartă semnătura lui A. Melin, pseudonim literar al lui Alexandru Lupuleanu. Evocator al trecutului românilor de pe plaiurile Târnavelor, distins cărturar şi îndrumător al tineretului, o viaţă întreagă închinată luminării neamului său, prin vorbă, prin faptă şi prin scris, Al. Lupeanu-Melin a lăsat pilda unei vieţi puse în slujba şcolii şi culturii româneşti.[17] Împreună cu colegul şi prietenul său, Iuliu Maior, a întemeiat în 1919 gazeta *Unirea Poporului* din Blaj, al cărui director a fost (1919-1937). În această perioadă s-a tipărit de către aceeaşi redacţie şi *Calendarul dela Blaj*. În exemplarul din anul 1928 apare povestirea menţionată mai sus, *Comoara lui Şofron*.

Povestea se concentrează în jurul unui motiv deja cunoscut în literatura românească: dorinţa îmbogăţirii cu orice preţ. Eroul,Şofron, provine din pătura săracă a ţărănimii, se poate spune că este un veritabil exponent al acestei clase. Casa şi ograda lui vorbeau de la sine: „Nu avea nimic în ograda lui decât cocioaba de casă bătrânească, afumată şi scofâlcită, mai dărăpănată chiar decât coliba lui Pilu, ţiganul. Ba să nu mint, mai avea ş'o hardughie de coteţ împletit din grădele, în care îşi ducea sărăcia de viaţă un purcel zăporît. Încolo cucute şi brusturi, tufărie în toată regula."[18]Se pare că proverbul „La omul sărac, nici boii nu trag" era la el acasă în curtea lui Şofron, pentru că nici el nu avea tragere la muncă, nici puţinul adunat prin munca nevestei sale nu ajungea şi nici purcelul din coteţ nu creştea. Mai mult, soţia sa,

[15] Ibidem, pp.77-78.
[16] Ibidem, p.80.
[17] https://ro.wikipedia.org/wiki/Alexandru_Lupeanu_Melin, accesat în data de 24.07.2015, ora 11,26.
[18] A Melin,*Comoara lui Şofron* în *Calendarul dela Blaj pe anul 1928*, Tipografia gazetei „Unirea Poporului", Blaj, p.103 .

BDD-A22243 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:56:13 UTC)

lelea Mărie, era surdă şi-l scotea din pepeni cu vorbăria ei. Dacă se încumeta să meargă la câmp, Şofron, bombănia în sine şi găsea prilej să plece, să scape şi de muncă şi de gura nevestei: „Decât cu surda la săpă , mai bine cu purcelu'n ogradă". [19] Visul său de a scăpa de sărăcie era legat de purcel.Tot scenariul era bine pus la punct în capul său: avea să îngraşe purcelul pentru a-l vinde şi a cumpăra o viţeluşă; viţeluşa avea să fete şi aşa apuca şi el la două vaci; reveria lui culmina cu momentul înfăţişării sale în faţa consătenilor ca om cu stare: „Să-şi prindă tetea un jug ş'un car şi să meargă la moară ca gazdele. He, he, cum să mai steie Şofron pe ciaglău cu biciul pe umăr şi să-şi mâie vituţele lui.

- Ei Viroană, hăis Mândrae !

Să crepe gazdele de ciudă şi să poţi răspunde şi tu, Şofroane, din car, la binele oamenilor."[20]

Gândul acesta nu-i dădea pace şi face din Şofron, păstrând proporţiile, un fel de Ion, pentru care avuţia nu înseamna pământ, ci car cu vite.

Dar când vedea că lucrurile iau altă întorsătură, se înfuria, ocăra şi vorbea necăjit cu Dumnezeu, cerându-i ajutorul în îndeplinirea dorinţei sale. S-ar fi mulţumit şi cu o comoară în locul carului cu vite.Şi, nu după multă vreme, dorinţa i se împlini, căci găsi o comoară ascunsă în morminte. Autorul însuşi pune această întâmplare mai mult pe seama Aripii Satanei, decât a milei lui Dumnezeu. Până şi Şofron credea acest lucru şi, la găsirea banilor, se gândeşte să nu-şi facă semnul crucii.

Printr-un efect cinematografic, scriitorul,face un salt în timp şi ne proiectează chipul lui Şofron după o lungă perioadă de vreme: „Aproape se însălbăticise, atât era de încruntat la faţă şi de împungăcios....Era certarea vie."[21] Nimeni nu ştia pricina care-l transformase în sperietoarea satului, însă, lumea observase o ciudată apucătură de-a lui, de a păzi o claie de tulei înegriţi de ploi.

Şi astfel, cu inima plină de mânie şi răutate, şi-a dus zilele până pe patul de moarte.Atunci, inima i s-a mai înmuiat şi a mărturisit părintelui despre nebunia care l-a cuprins, atunci când n-a mai găsit comoara acolo unde o ascunsese.Toate visele sale, tot ceea ce dorise cu ardoare o viaţă întreagă, a fost în mâinile sale şi s-a dus într-o clipă.Se simţea îngrozit că Necuratul a pus stăpânire pe el. A încercat să scape prin rugăciuni şi mătănii, însă, se pare că blestemul banilor nu putea fi dezlegat. Mai mult decât pierderea banilor l-a chinuit gândul că un vecin i-a furat comoara, căci prea apucase la de toate. Văzându-se în pragul morţii, alesese să-şi elibereze sufletul de această povară prin spovedanie.Printr-o mărturisire sinceră, Şofron, vrea să ajungă în faţa lui Dumezeu, sărac, aşa cum trăise o viaţă întreagă, dar şi cu sufletul uşurat: „Eu mor, părinte, mor. Comoară nu-mi mai trebue, nici car, nici boi, nici ceglauă ferecate....Nici banii să nu-i mai văd.Dar m'a păscut pe mine un gând care m'a urmărit până la patul de chinuri al morţii. Şi m-am gândit să nu-l duc pe lumea ceealaltă închis în mine.Să-l cunoşti şi Sfinţia ta, ca să scap de el.Să trec mai uşor..."[22]

[19]ibidem, p.104 .
[20]ibidem, p.105.
[21]ibidem, pp.108-109.
[22]ibidem, pp.111-112.

BDD-A22243 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:56:13 UTC)

Lait-motivul dorinţei de îmbogăţire a generat o povestire scrisă în scopul educării maselor, clădită pe aceleaşi coordonate ale moralei societăţii creştine : omul să muncească, să se mulţumească cu cât are, pentru că fericirea nu vine din avere ci din mulţumirea de sine a omului.

O paralelă poate fi făcută între Şofron şi Ghiţă din *Moara cu noroc.*Ambele personaje sunt sărace, tânjesc după bani şi un statut social superior şi ajung în cele din urmă să-şi piardă tihna, să-şi tulbure viaţa iremediabil. Deosebirea ar consta în faptul că Şofron, găseşte comoara, dar, nu apucă să „guste" din dulceaţa bogăţiei. Ambii se înscriu în tipul ţăranului naiv, dornic de mai bine, aspiraţie ce devine obsesivă şi ce îi va distruge psihic şi emoţional, evidenţiindu-se astfel consecinţele distrugătoare pe care le are setea de avere asupra omului.

Alexandru Lupuleanu Melin a scris cu predilecţie astfel de povestiri, în care, atmosfera vieţii rurale este redată în forme artistice arpopiate de stilul altor autori transilvăneni precum I.Slavici sau L.Rebreanu. Dovada calităţii scrierilor sale este şi cooptarea sa ca membru al Societăţii Scriitorilor Români din Bucureşti, chiar de către Liviu Rebreanu.

Abilităţile sale scriitoreşti prind viaţă şi în povestiri cu caracter comic. Se poate vorbi în această circumstanţă de un comic de limbaj în speţă, prin folosirea abuzivă a regionalismelor ardeleneşti şi prin stâlcirea unor neologisme. Povestirea „Lupta cu taurii la Bucureşti" aparţine acestui tip de scriitură şi apare în *Calendarul dela Blaj pe anul 1926*.

Titlul este precedat de o precizare - „Din păţaniile lui Niţă Zdrenghea", procedeu folosit în redactarea articolelor din presă şi un mod de a arăta apartenenţa povestirii la un ciclu de povestiri, avându-l drept narator şi protagonist pe Niţă Zdrenghea.

De data aceasta Melin apelează la tehnica povestirii în ramă, similară povestirilor lui Sadoveanu. Autorul joacă un rol dublu.: atât pe el însuşi, redactor al gazetei „Unirea Poporului" de la Blaj, ajuns în comuna Curmătură, în căutare de subiecte jurnalistice, cât şi pe sfătosul ţăran, Niţă Zdrenghea.

Cadrul depănării povestirii este stabilit chiar de la început: domnu Milin, reporterul de la Blaj, „s'o dat în poveşti cu poporu' şezând pe copacii ai cojiţi dela poarta primarelui"[23], prilej potrivit pentru a-l provoca pe Zdrenghea să povestească întâmplarea de la Bucureşti, avându-i de faţă şi pe o parte din ceilalţi eroi ai întâmplării.

Zdrenghea, simţindu-se în centrul atenţiei, începe povestirea frenetic, printr-un şir de exclamaţii şi interogaţii referitoare la teama justificată pe care o aveau în sat legată de tauri, din cauza unei întâmlpări tragice, în urma căreia, un consătean de-al lor, Pavel al Dumitroaii, îşi pierduse viaţa. Acesta era un fel de preambul la adevărata întâmplare cu taurii de la Bucureşti şi pentru ca ascultătorii să pornească cu ideea că ei, ţăranii din Curmătură, sunt pregătiţi şi ştiu cum să se ferească de rău în orice împrejurare.

Motivul plecării la Bucureşti era legat de probleme funciare, pe care Zdrenghea le expune în felul său caracteristic: „Mă a' noşti, conţîlîi ne mâncă leforma.Şi pământu' care ni-se cade nouă pintru patimile noastre din bătaie, chică în gura Saşilor din Ghiberţea.Că ăia au pe diavolu la ei în pozunare.Ung osiile şi agraru le cade lor.Hai şi ne-om duce la Bucureşti să dăm ochi cu ăi domni."[24] În acest scop şi-au format o „diligaţie" din „oameni de frunte şi

[23] A.Melin, *Lupta cu taurii la Bucureşti* în *Calendarul dela Blaj pe anul 1926*, Tipografia gazetei „Unirea Poporului", Blaj, p.156.
[24]Ibidem, p.158.

BDD-A22243 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:56:13 UTC)

slujbaşi de la comună", însoţiţi şi de părintele Duman, „om cu învăţătură".Nu întâmplător l-au ales pe părintele, căci ştiau ei că o dată ieşiţi din sat, din lumea lor, aveau nevoie de îndrumare pentru a răzbi între orăşeni.

Totul este cântărit după legea ţărănească: trenul soseşte la Bucureşti „cam pe vremea când se aşază plugarul pe brazdă, la gustarea ai dintâi", după rezolvarea problemelor se bea „adălmaşu'", trenul„carul ăl de foc" , pleacă spre destinaţie când răsare găinuşa; când văd felinarele stradale li se pare că „s'o scoborât luna din văzduh şi s'o aninat de sfoară la Bucureşti", la film „se înghesuia lumea ca la tăbac, în vremea războiului", sala de cinematograf este descrisă ca „o şură mare, lungă şi lată, cât o livadă" sau ca „balhaus", iar ecranul de proiecţie „un părete pe care-i întins , pe semne la uscare, un lepedeu pogan".

Nici înfăţişarea, nici comportamentul sătenilor nu cadrează cu „petrecania domnească".Vâlcu, cel mai voinic dintre ei, se împinse cu toată puterea prin mulţime şi făcu loc şi celorlalţi. Mulţimea, nemulţumită, îi înjură,iar înăuntru fură apostrofaţi: „Ţarahoii ăştia au venit aci cu prăjinile , parc'ar vrea să se bată cu ungurii!"[25] În sală nu se puteau dumiri asupra ceea ce va urma: unii ziceau că sunt într-o şcoală, alţii că urmează „o corefinţă d'alea cu învăţături", iar stingerea luminii îi năuci complet. Punctul culminant este atins în momentul în care pe ecran este proiectat un film cu tauri porniţi într-o goană teribilă. Efectul asupra bieţilor ţărani este dezastruos. Crezând că totul e aievea şi simţindu-se în pericol, ei ,se mobilizează cu ciomegile şi se îmbărbătează unii pe alţii ca la o luptă adevărată. Reprezentaţia este compromisă, proiecţia se opreşte, iar ei rămân năuci în faţa unei săli hohotind de râs la vederea unui astfel de spectacol. Ba mai mult, găuriseră şi ecranul cu ciomegele. Nici după ieşirea din sală nu erau dumiriţi. Credeau c-au nimerit la „minajerie", adică la circ.Tot părintele fu cel care îi lămuri, văzând cât de tare s-au speriat: „Nu-i aievea ce se arată, numa' năzăreală. Că ies nişte chipuri din maşină şi le mişcă iletrica. Ce se vede, se întâmplă departe. Acolo era *Lupta cu taurii în Spania*. Ţară depărtată.Nouă ţări şi nouă mări până acolo. N'aveaţi de ce vă teme."

În cele din urmă au aflat şi ei ce înseamnă „ciulamatograf", dar îşi aminteau şi acum de spaima grozavă pe care au tras-o la Bucureşti.

Personajul însuşi e plin de haz prin modul în care narează totul. Oralitatea şi autenticitatea sunt principalele caracteristici ale stilului său de povestitor. Limbajul, preluat direct de pe uliţele satului, dovedeşte strânsa legătură a autorului cu lumea rurală şi cunoaşterea în profunzime, nu doar a graiului, ci şi a psihologiei ţăranului român. Felul în care Zdrenghea vorbeşte este tipic pentru clasa socială căreia îi aparţine, iar ironizarea denaturării formei cuvintelor relevă faptul că, sătenii stâlceau cuvintele care nu făceau parte din limbajul lor curent sau pe cele care denumeau maşinării care nu făceau parte din viaţa lor de zi cu zi. Câteva exemple în acest sens sunt: „leforma agrară", „ciulamatograf", „motobilu", „corefinţă", „iletrica".

În ciuda caracterului comic, orientat spre delectarea cititorilor, povestirea are şi substrat moralizator. Atrage atenţia asupra unor aspecte asupra cărora sătenii ar trebui să

[25] Ibidem, p.162.

BDD-A22243 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:56:13 UTC)

mediteze mai mult. Cel mai important dintre toate ar fi cititul, care le-ar aduce informaţii despre progresele din lumea ştiinţei şi tehnicii, şi i-ar familiariza cu denumirile noi.

Şi într-adevăr tipul acesta de lectură îl regăseau în calendare.Cititorii calendarelor, având la îndemână astfel de scrieri pline de har, accesibile, îşi puteau astâmpăra setea de cunoaştere, dar totodată, se încărcau spiritual pentru a putea trece cu seninătate peste toate încercările vieţii.

Redactorii calendarelor au desfăşurat o muncă apostolică pentru că, datorită stăruinţei lor, satele au primit învăţătură şi îndrumare potrivite nivelului lor de înţelegere. Din când în când, li se adresa câte un cuvânt de încurajare spre lectură: „Când inima ţi-i cătrănită şi împietrită, când sufletul ţi-i chinuit şi frământat, dacă şti să ceteşti, pui mâna pe o carte şi uiţi necazurile, înălţindu-te în lumea înţelepciunii şi a sfaturilor mângâietoare”.[26]

Bibliografie

- Alecsandri, Vasile, *Poezii*, Editura Ion Creangă, Bucureşti, 1985.

Articole

- Agârbiceanu, Ion, *Solomon împărat* în *Calendarul dela Blaj pe anul 1931*,Tipografia gazetei „Unirea Poporului”, Blaj.
- idem, *Părintele Damian* în *Calendarul dela Blaj pe anul 1925*,Tipografia gazetei „Unirea Poporului”, Blaj.
- Comşa, Nicolae, *Din Istoria Calendarului* în *Calendarul dela Blaj pe anul 1947*,Tipografia gazetei „Unirea Poporului”, Blaj.
- Dăncuş, Gheorghe, *Sufletul nostru* în *Calendarul ziarului Tribuna Ardealului pe anul 1942*, Cluj Napoca.
- Melin, A., *Lupta cu taurii la Bucureşti* în *Calendarul dela Blaj pe anul 1926*, Tipografia gazetei „Unirea Poporului”, Blaj.
- idem, *Comoara lui Şofron* în *Calendarul dela Blaj pe anul 1928*, Tipografia gazetei „Unirea Poporului”, Blaj.
- Nişoreanu, Gheorghe, *Să nu uităm cartea* în *Calendar pe anul 1942 (lipseşte coperta*)
- Subu, Gheorghe, *Culturalizarea satelor* în *Calendarul gazetei Foaia noastră pe anul 1943*,Timişoara.

Periodice

- *Calendarul Foaia noastră pe anul 1935*, Tipografia Naţională S.A.Cluj.

Surse electronice

http://www.psihologiaonline.ro/conferinte/353-scurta-istorie-a-povestilor.html
https://ro.wikipedia.org/wiki/Alexandru_Lupeanu_Melin

[26] Gheorghe Nişoreanu, *Să nu uităm cartea* în *Calendar pe anul 1942 (lipseşte coperta*), p.136

BDD-A22243 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:56:13 UTC)